

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Іван Юшук,
Юлія Бондарчук,
Олександра Мушкудіані

**УКРАЇНСЬКА МОВА
ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ**
Довідник

**UKRAINIAN
FOR FOREIGNERS**
Reference book

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 811.161.2 : 811.11(076)
Ю 98

Автори:

Іван Ющук — кандидат філологічних наук, професор

Юлія Бондарчук — кандидат філологічних наук, доцент

Олександра Мушкудіані — кандидат філологічних наук, доцент

Ющук І.

Ю 98 Українська мова для іноземців : довідник / І. Ющук, Ю. Бондарчук, О. Мушкудіані. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2021. — 168 с.

ISBN 978-966-10-5965-7

Довідник містить основну інформацію про фонетику, граматику, словниковий запас та правопис української мови у порівнянні з англійською мовою. Правила проілюстровано прикладами, а також подано різні вправи. Слова та вирази перекладено англійською мовою та навпаки.

Довідник призначений для викладачів, студентів, аспірантів, докторантів та тих, хто знає англійську мову та вивчає українську.

Authors:

Ivan Yushchuk — PhD in Philology, Professor

Julia Bondarchuk — PhD in Philology, Associate Professor

Oleksandra Mushkudiani — PhD in Philology, Associate Professor

Yushchuk I.

Ukrainian for foreigners : reference book / I. Yushchuk, J. Bondarchuk, O. Mushkudiani. — Ternopil : Bohdan Publishing House, 2021. — 168 p.

The reference book contains basic information on phonetics, grammar, vocabulary and spelling of the Ukrainian language in comparison with the English language. The rules are illustrated by examples, and different exercises are provided as well. The words and expressions have been translated into English and vice versa.

The reference book is intended for teachers, students, post-graduate students, doctoral students and those who know English and study Ukrainian.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

ISBN 978-966-10-5965-7

© І. Ющук, Ю. Бондарчук,
О. Мушкудіані, 2020

© Навчальна книга — Богдан,
виключна ліцензія на видання,
оригінал-макет, 2021

INTRODUCTION

Ukraine is a long-standing great European state. Nation-building in Ukraine became in the V-VIII centuries in the fight against the offensive Goths, Avars, various Eternal peoples. In VIII the Ukrainian state with the capital in Kiev was formed. In the year 988 Ruthenia-Ukraine accepted Christianity. In the XIII century, Ruthenia-Ukraine was captured by the Tatar-Mongols. In the XIV—XVI centuries, liberated from the Tatar-Mongol enslavement, Ruthenia-Ukraine became a part of the united the Litov-Rus state. In the XVI century Poland reigned in Ukraine. In the second half of the XVII century Ukraine, some time later after a long heavy struggle, gained independence, and soon fell under the rule of despotic tsarist Russia. In 1918, Ukraine became independent, but not for long: in 1922, it was enslaved by Russia. Since 1991, after the collapse of the Russian Empire — the USSR, Ukraine is an independent state.

Basic information about the Ukrainian language

“Each language is an outlook that entoids another world, reproduces it, while the common world is not a starting point but a regulatory principle” (European Dictionary of Philosophy. — K.: Spirit and Letter, 2011. — P. 15).

The Ukrainian language is Indo-European. It contains a large number of words that are common to other Indo-European languages: Ukr. *мати, матері*, Gr. *meter*, Lat. *mater*, Eng. *mother*, Germ. *Mutter*, Fr. *mère*, Ital. *madre*, Arm. *mair*; Ukr. *око*, Gr. *оссе*, Lat. *oculus*, Eng. *eye*, Germ. *Auge*, Ital. *oc-*

ВСТУП

Україна — давня велика європейська держава. Державність в Україні зароджується в V–VII століттях у боротьбі проти наступу готів, аварів, різних східних народів. У VIII утворюється українська держава зі столицею в Києві. В 988 році в Русі-Україні було прийнято християнство. У XIII столітті Русь-Україну захопили татаро-монголи. У XIV–XVI століттях, визволившись з-під татаро-монгольського поневолення, Русь-Україна входить до складу об’єднаної Литовсько-Руської держави. У XVI столітті в Україні запановує Польща. У другій половині XVII століття Україна на якийсь час після тривалої важкої боротьби здобуває незалежність, та скоро підпадає під владу деспотичної царської Росії. У 1918 році Україна стала незалежною, але ненадовго: 1922 року її поневолює Росія. З 1991 року, після розпаду Російської імперії — СРСР, Україна — самостійна незалежна держава.

Основні відомості про українську мову

“Кожна мова є світобаченням, яке ловить інший світ у свої тенета, відтворює його, при цьому спільний світ є не так відправною точкою, як регулятивним принципом” (Європейський Vocabulary філософій. — К.: Дух і літера, 2011. — С. 15).

Українська мова — індоєвропейська. У ній є значна кількість слів, спільних з іншими індоєвропейськими мовами: укр. *мати, матері*, гр. *meter*, лат. *Mater*, англ. *mother*, нім. *Mutter*, фр. *mère*, італ. *madre*, вірм. *mair*; укр. *око*, гр. *оссе*, лат. *oculus*, англ. *eye*, нім. *Auge*,

chio, Arm. *akn*; Ukr. *вовк*, Gr. *lykos*, Lat. *lupus*, Eng. *wolf*, Germ. *Wolf*, Fr. *loup*; Ukr. *ніч*, Gr. *Nyks*, Lat. *nox*, Eng. *night*, Germ. *Nacht*, Fr. *nuit*, Ital. *notte*; Ukr. *новий*, Gr. *neos*, Lat. *novus*, Eng. *new*, Germ. *Neu*, Fr. *nouveau*, Ital. *nuovo*.

Ukrainian as a separate group of the Slavonic dialects emerged in the VIth century, when Slavonic unity collapsed. Since then, more than 13 thousand words, almost all grammatical means, and even largely phonetic peculiarities have been preserved in it.

Historians assume that in the IXth century in the days of Prince Oskold in Kyiv, a chronicle was completed, which, however, did not survive: its fragments entered the "Tale of Bygone Years" (early XIIth century). Obviously, it was written in the language that Ukrainians speak now.

When in 988 Volodymyr the Great introduced Christianity in Rus-Ukraine, then as a literary he took the Bulgarian language, not the local one, into which liturgical books had already been translated. For many centuries, this language had been written and read in Ukraine, being mixed with truly Ukrainian words and word forms. A Ukrainian philosopher Hryhorii Skovoroda wrote his works in that language at the end of the XVIIIth century.

Meantime, the folk Ukrainian language was being developed orally: people composed songs, tales, legends, retellings, dumas, proverbs and sayings and passed them from generation to generation. The folk literature contains more than 200 thousand songs.

In the Lithuanian-Ruthenian principality (XIV-XVIIIth centuries), the Ukrainian language, or rather the Volyn gentry's parlance, was officially a state language: the laws were written in it, liturgical books were translated

італ. *occhio*, вірм. *akn*; укр. *вовк*, гр. *lykos*, лат. *lupus*, англ. *wolf*, нім. *Wolf*, фр. *loup*; укр. *ніч*, гр. *nyks*, лат. *nox*, англ. *night*, нім. *Nacht*, фр. *nuit*, італ. *notte*; укр. *новий*, гр. *neos*, лат. *novus*, англ. *new*, нім. *neu*, фр. *nouveau*, італ. *nuovo*.

Українська мова як окрема група слов'янських діалектів виділилась у VI столітті, коли розпалася слов'янська єдність. Від того часу дотепер у ній збереглося понад 13 тисяч слів, майже всі граматичні засоби, великою мірою фонетичні особливості.

Історики припускають, що в IX ст. за часів князя Оскольда в Києві укладався літопис, який, проте, не зберігся: його фрагменти увійшли до "Повісті врем'яних літ" (початок XII ст.). Очевидно, писали його тією мовою, якою українці й тепер говорять.

Коли Володимир Великий 988 року запровадив християнство в Русі-Україні, то як літературну він узяв не місцеву, а тодішню болгарську мову, якою вже були перекладені богослужбові книги. Нею протягом багатьох століть писали й читали в Україні, домішуючи до неї й чисто українські слова та форми слів. Тією мовою ще наприкінці XVIII ст. писав свої твори український філософ Григорій Сковорода.

Народна українська мова тим часом розвивалася усно: народ складав пісні, казки, легенди, перекази, думи, прислів'я та приказки й передавав їх з покоління в покоління. Одних лише пісень народна література нараховує понад 200 тисяч.

У Литовсько-Руському князівстві (XIV-XVI століття) українська мова, точніше говірка волинської шляхти, офіційно була державною мовою: нею писали закони, перекладали богослужбові книги, її

into it, it was used in the offices, in court cases, and in education institutions.

A modern oral Ukrainian language was formed in the XVI–XVIIIth centuries in the Zaporozhian Sich, where, in order to protect its people, thousands of people, predominantly young, gathered from different dialectal environments of Ukraine. Here in the constant communication, the Cossacks dialects were mixed and mutually enriched. The only super dialect language was developed, which was spread across all Ukrainian lands.

The first great work in the contemporary Ukrainian language – the poem "Eneida" by Ivan Kotlyarevsky – was published in 1798. The genius Taras Shevchenko developed and approved the Ukrainian folk language as the literary one.

During the reign of Russia over Ukraine, which lasted for more than 300 years, the Ukrainian language was persecuted and forbidden in any form officially and unofficially. However, this did not stop its development.

Modern Ukrainian is one of the most developed languages in the world. Thousands of highly artistic works were written in this language, all the most outstanding works of the world literature were translated into it, and many scientific papers were published in it. The fact that the first "Encyclopedia of Cybernetics" (two volumes, 1158 pages) was created and published in 1973 is evidenced by the high level of development of the Ukrainian language.

Ukrainian is the only state language in Ukraine. The article 10 of the Constitution of Ukraine states; "The Ukrainian language is the state language in Ukraine."

використовували в канцеляріях, у судовій справі, у навчальних закладах.

Сучасна усна українська мова сформувалась у XVI–XVIII століттях на Запорозькій Січі, куди для захисту свого народу тисячами сходилися переважно молоді люди з різних діалектних середовищ України. Тут у постійному спілкуванні козаків діалекти перемішувалися й взаємно збагачувались. Витворилася єдина наддіалектна мова, яка й поширилася по всіх українських землях.

Перший великий твір сучасною українською мовою — поема "Енеїда" Івана Котляревського — вийшов 1798 року. Розвинув і утвердив українську народну мову як літературну геніальний Тарас Шевченко.

За часів панування Росії над Україною, яке тривало понад 300 років, українську мову всіяко переслідували й забороняли офіційно й неофіційно. Проте це не спиноло її розвитку.

Сучасна українська мова — одна з найрозвиненіших мов світу. Нею написано тисячі високохудожніх творів, перекладено всі найвидатніші твори світової літератури, видано безліч наукових праць. Про високий рівень розвитку української мови свідчить і той факт, що нею було створено й видано 1973 року першу в світі "Енциклопедію кібернетики" (два томи, 1158 сторінок).

Українська мова — єдина державна мова в Україні. У 10 статті Конституції України записано: "Державною мовою в Україні є українська мова".

According to phonetic, lexical and grammatical features, the Ukrainian language occupies a central place among the Slavonic languages. It has many elements in common with Serbian, Croatian and Slovenian, with Czech and Slovak, with Bulgarian and Macedonian, with Polish, Belarusian and Russian. However, it is a separate Slavonic language with its essential features.

In its sound system, the Ukrainian language is beautiful and melodious. According to the grammatical structure, it is elective, synthetic, has a harmonious, well-ordered grammar system. Most grammatical meanings in it are transmitted using multi-valued non-standard endings (flexions) that are organically merged with the stem. Moreover, each part of the language has its own system of endings. The vocabulary of the modern Ukrainian language consists of over a quarter of a million words.

Together, all these language tools constitute a highly organized system of systems that provides accurate transmission of information, satisfies the household, production, scientific, political and aesthetic needs of society.

About 45 million people speak the Ukrainian language all over the world.

За фонетичними, лексичними й граматичними ознаками українська мова посідає центральне місце серед слов'янських мов. У ній є чимало елементів, спільних з сербською, хорватською та словенською, з чеською й словацькою, з болгарською й македонською, з польською, білоруською та російською мовами. Проте це окрема слов'янська мова зі своїми суттєвими особливостями.

Українська мова за своїм звуковим ладом милозвучна, співуча. За граматичною будовою вона флективна, синтетична, має струнку, чітко впорядковану граматичну систему. Більшість граматичних значень у ній передається за допомогою багатозначних нестандартних закінчень (флексій), які органічно зливаються з основою. Притому в кожній частини мови своя система закінчень. Лексичний склад сучасної української мови нараховує понад чверть мільйона слів.

Разом усі ці мовні засоби становлять досить високо організовану систему систем, яка забезпечує точну передачу інформації, задовольняє побутові, виробничі, наукові, політичні й естетичні потреби суспільства.

Українською мовою розмовляє близько 45 мільйонів осіб у світі.

I. PHONETICS AND ORTHOGRAPHY

§1. Ukrainian alphabet

1. Modern Ukrainian alphabet has 33 letters representing 38 sounds (phonemes). They are placed in the following order (block letters, writing letters, their names, transcription, and meaning):

Аа — Аа	(а)	[a], as in a word <i>half</i>
Бб — Бб	(бе)	[b], as in a word <i>baby</i>
Вв — Вв	(ве)	[v], as in a word <i>very</i>
Гг — Гг	(ге)	[h], as in a word <i>herb</i> (pharyngeal voiced)
Ґґ — Ґґ	(ґе)	[g], as in a word <i>garden</i>
Дд — Дд	(де)	[d], as in a word <i>day</i> (without aspiration)
Ее — Ее	(е)	[e], as in a word <i>end</i>
Єє — Єє	(йє)	[je], as in a word <i>yes</i>
Жж — Жж	(же)	[zh], as in a word <i>jetty</i> (without breakthrough)
Зз — Зз	(зе)	[z], as in a word <i>zenith</i>
Ии — Ии	(и)	[y], somewhat between <i>i</i> in <i>sit</i> and the very beginning of the <i>a</i> in <i>gaze</i> , usually transliterated as <i>y</i>
Іі — Іі	(і)	[i], as in a word <i>skin</i>
Її — Її	(йі)	[ji], as in a word <i>yield</i> (without prolonging)
Йй — Йй	(йот)	[j], as in a word <i>your</i>
Кк — Кк	(ка)	[k], as in a word <i>kid</i> (without aspiration)
Лл — Лл	(ел)	[l], as in a word <i>land</i>
Мм — Мм	(ем)	[m], as in a word <i>mother</i>
Нн — Нн	(ен)	[n], as in a word <i>nest</i>
Оо — Оо	(о)	[o], as in a word <i>of</i>
Пп — Пп	(пе)	[p], as in a word <i>paper</i> (without aspiration)
Рр — Рр	(ер)	[r], as in a word <i>read</i> (tip of the tongue vibrates)
Сс — Сс	(ес)	[s], as in a word <i>sand</i>
Тт — Тт	(те)	[t], as in a word <i>test</i> (without aspiration)
Уу — Уу	(у)	[u], as in a word <i>book</i>
Фф — Фф	(еф)	[f], as in a word <i>farm</i>
Хх — Хх	(ха)	[kh], as in a word <i>house</i> (voiceless)
Цц — Цц	(це)	[ts], as in a word <i>lots</i>
Чч — Чч	(че)	[ch], as in a word <i>chant</i>
Шш — Шш	(ша)	[sh], as in a word <i>short</i>
Щщ — Щщ	(ща)	[shch], two sounds <i>sh+ch</i>
Ьь — Ъь	(soft sign)	
Юю — Юю	(йу)	[ju], as in a word <i>yule</i> (without prolonging)
Яя — Яя	(йа)	[ja], as in a word <i>yard</i> (without prolonging)

Most alphabet letters are single-valued, they correspond to single sounds. But not all of the letters.

I. ФОНЕТИКА ТА ПРАВОПИС

§1. Український алфавіт

1. У сучасному українському алфавіті 33 букви для позначення 38 звуків (фонем). Вони розташовані в такому порядку (друковані букви, писані, назви букв, транскрипція, значення):

Більшість букв алфавіту однозначні: точно відповідають окремим звукам. Але не всі.

Note. The sign (´) above the word means the stress, and the sign (˘) – additional stress; in the transcription the sign (˘) after the letter defines the softness of the sound, and the sign (˙) after the letter means soft pronunciation, the sign (:˘) means prolonging pronunciation.

2. The letters **ї** and **щ** always mean two sounds – correspondingly [ji] and [shch]: *пóїзд* [pójizd] “train”, *в’їзд* [vjizd] “entrance”, *щúка* [shchúka] “pike”, *плащ* [plashch] “rain coat”.

Exercise 1. Read aloud and rewrite.

Їзда “ride”, їсти “eat”, воїн “soldier”, руїни “ruins”, мої “my”, кущ “bush”, дощ “rain”, щит “shield”, ще “more”, що “what”, щойно “just”, паща “jaws”, тощо “etc”.

3. The letters **я**, **ю**, **є** have a double meaning:

1) after a consonant they represent the consonant’s softness and correspondingly vowels [a], [u], [e]: *пл’яма* [pl’áma] “spot”, *люк* [l’uk] “hatch”, *сінє* [syn’e] “blue”, *св’ято* [s’v’ato] “holiday”;

2) in other cases they mean two sounds [ja], [ju], [je]: *я́блуко* [jábluko] “apple”, *пояс* [pójas] “belt”, *в’язка* [vjázka] “truss”, *альянс* [al’jáns] “alliance”, *юрба́* [jurbá] “crowd”, *сою́з* [sojúz] “union”, *в’юн* [vjun] “loach”, *євро* [jévro] “euro”, *н’єса* [pjésa] “play”, *дос’є* [dos’jé] “dossier”.

An apostrophe (´) before **я**, **ю**, **є**, **ї** means a sound [j] after a hard consonant: *м’яч* [mjach] “ball”, *н’ю* [nju] “I drink”, *н’ємó* [pjemó] “we drink”, *в’їзд* [vjizd] “entrance”.

Exercise 2. Read aloud and rewrite.

Яма “pit”, яр “ravine”, шія “neck”, со́я “soy”, маяк “lighthouse”, ім’я “name”, в’яз “elm”, юна́к “youth”, ю́ний “young”, в’юн “eel”, є́реп “hunter”, б́уєр “ice-boat”, дякую “thank”.

4. The letterings **дж** and **дз** have a double meaning:

1) between a prefix and a root, they mean two sounds — correspondingly [дж] and [дз]: *під’ї́ва* [p’idzhýva] “feed”, *вiд’ї́знака* [v’idznáka] “reward”, *надзвичайний* [nadzvychájnyj] “extraordinary”;

2) in other cases — one sound [dʒ] and [dʒ]: *д’жаз* [dʒaz] “jazz”, *пiд’ї́зак* [p’idzák] “jacket”, *дзвiн* [dʒv’in] “bell”, *кукуру́дза* [kukurúdza] “corn”.

5. The letterings **дъ**, **ть**, **зь**, **сь**, **ць**, **ль**, **нь**, **р̂ь**, **д̂ь** represent soft consonant sounds [d’],

Примітка. Значок (´) над словом позначає наголос, значок (˘) — побічний наголос; у транскрипції значок (˘) після букви позначає м’якість звука, значок (˙) після букви — пом’якшену вимову, значок (:˘) — подовжену вимову.

2. Букви **ї** та **щ** завжди позначають два звуки — відповідно [ji] та [shch]: *пóїзд* [pójizd] “train”, *в’їзд* [vjizd] “entrance”, *щúка* [shchúka] “pike”, *плащ* [plashch] “rain coat”.

Вправа 1. Прочитайте вголос і переписіть.

3. Букви **я**, **ю**, **є** мають двояке значення:

1) після приголосного позначають м’якість приголосного і відповідно голосні [a], [u], [e]: *пл’яма* [pl’áma] “spot”, *люк* [l’uk] “hatch”, *сінє* [syn’e] “blue”, *св’ято* [s’v’ato] “holiday”;

2) в інших випадках — два звуки [ja], [ju], [je]: *я́блуко* [jábluko] “apple”, *пояс* [pójas] “belt”, *в’язка* [vjázka] “truss”, *альянс* [al’jáns] “alliance”, *юрба́* [jurbá] “crowd”, *сою́з* [sojúz] “union”, *в’юн* [vjun] “loach”, *євро* [jévro] “euro”, *н’єса* [pjésa] “play”, *дос’є* [dos’jé] “dossier”.

Апостроф (´) перед **я**, **ю**, **є**, **ї** позначає звук [j] після твердого приголосного: *м’яч* [mjach] “ball”, *н’ю* [nju] “I drink”, *н’ємó* [pjemó] “we drink”, *в’їзд* [vjizd] “entrance”.

Вправа 2. Прочитайте вголос і переписіть.

4. Буквосполучення **дж** і **дз** мають двояке значення:

1) на межі префікса й кореня позначають два звуки — відповідно [дж] і [дз]: *під’ї́ва* [p’idzhýva] “feed”, *вiд’ї́знака* [v’idznáka] “reward”, *надзвичайний* [nadzvychájnyj] “extraordinary”;

2) в інших випадках — один звук [dʒ] і [dʒ]: *д’жаз* [dʒaz] “jazz”, *пiд’ї́зак* [p’idzák] “jacket”, *дзвiн* [dʒv’in] “bell”, *кукуру́дза* [kukurúdza] “corn”.

5. Буквосполучення **дъ**, **ть**, **зь**, **сь**, **ць**, **ль**, **нь**, **р̂ь**, **д̂ь** позначають м’які приголосні

[t'], [z'], [s'], [ts'], [l'], [n'], [r'], [dʒ']: *д'ю́готь* [d'óhot'] "tar", *ма́зь* [maz'] "ointment", *с'юго́дні* [s'ohód'n'i] "today", *кіне́ць* [k'inéts'] "end", *лю́н* [l'on] "flax", *де́нь* [den'] "day", *ла́р'ю́к* [lar'ók] "stand", *дз'ю́б* [dʒ'ob] "beak".

The letter **ь** before **я, ю, є, ї**, besides representing a sound [j] after a soft consonant: *Нью-Йо́рк* [n'jujórck] "New York", *порт'є́ра* [port'jéra] "curtain".

6. The letter **в** at the end of a word and before consonants is read as [w], before vowels — as [v]: *пра́вда* [práwda] "truth", *любо́в* [l'ubów] "love", *свобо́да* [svobóda] "freedom".

§2. Vowels. General characteristics

There are 6 vowel sounds in Ukrainian. In writing, they are meant by 10 letters: **а, о, у, є, и, і, я, ю, є, ї**.

1. Four features characterize each vowel sound:

1) vocal cords tremble, a pure sound is made, wind goes freely into open mouth cavity;

2) in the mouth cavity either back (**а, о, у**) or front (**і, и, є**) part of the tongue strains;

3) the strained part of the tongue is placed on different heights: the highest (**і, у**), medium (**и, о**) or the lowest (**є, а**);

4) the pronounced pure sound is either strengthened by the voice (stressed) or is not strengthened (unstressed).

The system of vowels in Ukrainian has such a view:

Tongue height/ Піднесення язика	Strained part of the tongue Напружена частина язика	
	Front передня	Back задня
High/Високе	і	у
Medium/Середнє	и	о
Low/Низьке	є	а

2. There are no long vowels. Only stressed vowels are a bit prolonged in pronunciation. Sometimes unstressed vowels may be prolonged to express different emotions: *Ти ба-а-а!* "Fancy that!".

звуки [d'], [t'], [z'], [s'], [ts'], [l'], [n'], [r'], [dʒ]: *д'ю́готь* [d'óhot'] "tar", *ма́зь* [maz'] "ointment", *с'юго́дні* [s'ohód'n'i] "today", *кіне́ць* [k'inéts'] "end", *лю́н* [l'on] "flax", *де́нь* [den'] "day", *ла́р'ю́к* [lar'ók] "stand", *дз'ю́б* [dʒ'ob] "beak".

Буква **ь** перед **я, ю, є, ї**, крім того, ще й позначає звук [j] після м'якого приголосного: *Нью-Йо́рк* [n'jujórck] "New York", *порт'є́ра* [port'jéra] "curtain".

6. Буква **в** у кінці слова і перед приголосними читається як [w], перед голосними — як [v]: *пра́вда* [práwda] "truth", *любо́в* [l'ubów] "love", *свобо́да* [svobóda] "freedom".

§2. Голосні звуки. Загальна характеристика

В українській мові є 6 голосних звуків. На письмі вони позначаються 10 буквами: **а, о, у, є, и, і, я, ю, є, ї**.

1. Кожен голосний звук характеризується чотирма ознаками:

1) голосові зв'язки дрижать, утворюється чистий звук, струмінь повітря вільно переходить у розкрити роту порожнину;

2) у ротовій порожнині напружується або задня частина язика (**а, о, у**), або передня (**і, и, є**);

3) напружена частина язика займає положення по висоті: найвище (**і, у**), середнє (**и, о**) або найнижче (**є, а**);

4) утворений чистий звук або підсилюється голосом (наголошений), або не підсилюється (ненаголошений).

Система голосних української мови має такий вигляд:

2. В українській мові нема довгих голосних. Лише трохи подовжуються у вимові наголошені голосні. Можуть більше подовжуватися наголошені голосні для вираження різних емоцій: *Ти ба-а-а!* "Fancy that!".

3. Vowels in Ukrainian as well as in English are not reduced; they are pronounced expressively.

4. There are no diphthongs in Ukrainian.

§3. Pronunciation of vowels

1. While pronouncing a sound **a** [a] the front part of the tongue is strained and drawn back a bit: *какао* “cocoa”, *каша* “porridge”, *характер* “character”, *гано́к* “porch”.

2. While pronouncing a sound **o** [o] the front part of the tongue is strained, raised a bit and comes forward, the lips are slightly protruded: *молоко́* “milk”, *коро́ва* “cow”, *хо́лод* “cold”.

3. While pronouncing a sound **y** [u] the back part of the tongue is strained, raised a bit and comes forward, the lips are slightly rounded and protruded: *ку́т* “angle”, *ку́хар* “cook”, *ху́тро* “fur”, *зу́мор* “humor”, *рука́* “hand”.

Exercise 3. Read aloud several times and rewrite.

А-о-у. Ха-ха-ха. Ко-ко-ко. Бу-бу-бу. Просту́да “cold”, капу́ста “cabbage”, катало́г “catalogue”, куто́к “corner”, акто́р “actor”, о́ко “eye”, урага́н “hurricane”.

4. While pronouncing a sound **e** [e] the front part of the tongue is strained and drawn back a bit: *де́рево* “tree”, *бе́реза* “birch”, *ме́д* “honey”, *це́мент* “cement”, *тепе́р* “by now”.

5. While pronouncing a sound **и** [y] the front part of the tongue is strained and twice as rises: *ви́дих* “exhalation”, *ди́тина* “child”, *ки́лим* “carpet”, *кипа́рис* “cypress”, *си́рий* “damp”.

6. While pronouncing a sound **i** [i] the front and medium part of the tongue is strained, raised a bit and comes forward (consonants before [i] are either completely soft or a bit soft): *лі́лія* “lily”, *ви́дбір* “selektion”, *нісо́к* “sand”, *ві́тер* “wind”.

Exercise 4. Read aloud several times. Distinguish sounds [и] and [і]. Rewrite them.

Е-и-і. Ге-ге-ге. Ги-ги-ги. Бі-бі-сі. Сє́рце “heart”, сир “cheese”, сїрий “gray”. Пе́ро “pen”, піри́г “pie”. Би́к “bull” — бік “side”. Ки́т “whale” — кіт “cat”. Ги́рка “little weight” — гірка “hill”. Уми́ти “wash” — уми́ти “be able to”. Ли́с “fox” — лі́с “wood”.

3. Голосні в українській мові, як і в англійській, не редукуються, вимовляються виразно.

4. В українській мові нема дифтонгів.

§3. Вимова голосних звуків

1. Під час вимовляння звука **a** [a] задня частина язика напружується й відтягується трохи назад: *какао́* “cocoa”, *ка́ша* “porridge”, *ха́рakter* “character”, *га́нок* “the steps”.

2. Під час вимовляння звука **o** [o] задня частина язика напружується, трохи піднімається й подається трохи вперед, губи ледве заокруглюються: *молоко́* “milk”, *коро́ва* “cow”, *хо́лод* “cold”.

3. Під час вимовляння звука **y** [u] задня частина язика напружується, піднімається й подається вперед, губи заокруглюються й випинаються: *ку́т* “angle”, *ку́хар* “cook”, *ху́тро* “fur”, *зу́мор* “humor”, *рука́* “hand”.

Вправа 3. Прочитайте вголос кілька разів і переписіть.

А-о-у. Ха-ха-ха. Ко-ко-ко. Бу-бу-бу. Просту́да “cold”, капу́ста “cabbage”, катало́г “catalogue”, куто́к “corner”, акто́р “actor”, о́ко “eye”, урага́н “hurricane”.

4. Під час вимовляння звука **e** [e] передня частина язика напружується й відтягується трохи назад: *де́рево* “tree”, *бе́реза* “birch”, *ме́д* “honey”, *це́мент* “cement”, *тепе́р* “by now”.

5. Під час вимовляння звука **и** [y] передня частина язика напружується й наполовину піднімається: *ви́дих* “exhalation”, *ди́тина* “child”, *ки́лим* “carpet”, *кипа́рис* “cypress”, *си́рий* “damp”.

6. Під час вимовляння звука **i** [i] передня й середня частина язика напружується, піднімається й подається вперед (приголосні перед [i] або м’які, або пом’якшені): *лі́лія* “lily”, *ви́дбір* “selektion”, *нісо́к* “sand”, *ві́тер* “wind”.

Вправа 4. Прочитайте вголос кілька разів. Розрізняйте звуки [и] та [і]. Переписіть.

Е-и-і. Ге-ге-ге. Ги-ги-ги. Бі-бі-сі. Сє́рце “heart”, сир “cheese”, сїрий “gray”. Пе́ро “pen”, піри́г “pie”. Би́к “bull” — бік “side”. Ки́т “whale” — кіт “cat”. Ги́рка “little weight” — гірка “hill”. Уми́ти “wash” — уми́ти “be able to”. Ли́с “fox” — лі́с “wood”.

7. The vowels in words may be stressed or unstressed. The stress in a word may be:

1) fixed: *хма́ра, хма́ри, хма́рою, хмар, хма́рам* “cloud”;

2) changeable (unfixed): *голова́, голови́, го́лови, голі́в* “head”.

The stress may change the meaning of the word: *за́мок* “castle” — *замо́к* “lock”, *о́бід* “rim” — *обі́д* “dinner”, *а́тлас* “atlas» — *атла́с* “satin”.

In words with several syllables while pronouncing slowly one may hear additional stress in one or two syllables after the main stress: *по́дорòж* “journey”, *пе́репрóшувати́* “excuse”, *до́помага́ти* “help”. The additional stress gives melodiousness to the Ukrainian language.

§4. Consonants. General characteristics

There are 32 consonant phonemes (typical sounds) in Ukrainian.

1. Each consonant sound is characterized by four features: tone and noise participation, the place of an obstacle in the way of exhaled air, a way to overcome the obstacle and lift the back of the tongue (soft and hard consonants). Accordingly consonant sounds are divided by:

1) **tone and noise participation**: **sonoric** – tone prevails over noise (**м, в, н, л, р, й**), **voiced** – noise prevails over tone (**б, д, г, ж, ґ, дз, дж, з**) and **voiceless** – only noise is heard (**с, ц, к, ф, п, т, х, ч, ш**);

2) the place of the obstacle in the way of exhaled air: **labial** – the lips are compressed (**м, в, п, б, ф**), **dental** – the end of the tongue rests on the teeth (**д, т, з, с, дз, ц, л, н**), **palatal** – the end of the tongue is pressed to the palate (**р, й, ш, ч, ж, дж**) and **velar** – the back part of the oral cavity is applied (**х, г, ґ, к**);

3) the way to **overcome the obstacles** in the way of exhaled air: **stops** – the air breaks down the compressed organs of articulation (**м, б, п, н, д, т, ґ, к**), **fricatives** – the air passes through the gap between the organs of articu-

7. Голосні звуки в словах бувають наголошені й ненаголошені. Наголос у слові буває:

1) постійний: *хма́ра, хма́ри, хма́рою, хмар, хма́рам* “cloud”;

2) змінний: *голова́, голови́, го́лови, голі́в* “head”.

Від наголосу іноді може залежати значення слова: *за́мок* “castle” — *замо́к* “lock”, *о́бід* “rim” — *обі́д* “dinner”, *а́тлас* “atlas» — *атла́с* “satin”.

У кількаскладових словах при повільній вимові чується ще й побічний наголос через один або два склади від основного: *по́дорòж* “journey”, *пе́репрóшувати́* “excuse”, *до́помага́ти* “help”. Побічний наголос надає українській мові наспівності.

§4. Приголосні звуки. Загальна характеристика

В українській мові є 32 приголосні фонем (типові звуки).

1. Кожен приголосний звук характеризується чотирма ознаками: участю тону й шуму, місцем перепони на шляху видихуваного повітря, способом подолання перепони і підняттям спинки язика (м'які й тверді приголосні). Відповідно приголосні звуки поділяються:

1) за участю **тону й шуму**: на **соно́рні** — тон переважає над шумом (**м, в, н, л, р, й**), **дзві́нкі** — шум переважає над тоном (**б, д, г, ж, ґ, дз, дж, з**) та **глухі** — чується лише шум (**с, ц, к, ф, п, т, х, ч, ш**);

2) за **місцем перепони** на шляху видихуваного повітря: на **губні** — стискаються губи (**м, в, п, б, ф**), **зубні** — кінець язика впирається в зуби (**д, т, з, с, дз, ц, л, н**), **підне́бінні** — кінець язика притискується до піднебіння (**р, й, ш, ч, ж, дж**) та **задньоро́тові** — задіяна задня частина ротової порожнини (**х, г, ґ, к**);

3) за способом **подолання перепони** на шляху видихуваного повітря: на **зі́мкнені** — повітря прориває стиснуті органи мовлення (**м, б, п, н, д, т, ґ, к**), **щіли́нні** — повітря проходить крізь щілину між органами мовлення (**в, ф, л, з, с, й, ж, ш, г, х**)

lation (**в, ф, л, з, с, й, ж, ш, г, х**) and **obstruents** – the air initially breaks down the compressed organs of articulation, and then passes through the gap (**ч, ц, дж, дз**);

4) the **back of the tongue** is lowered or raised — **hard** (**д, т, з, дз, с, ц, л, н, р**) and **soft** (**д', т', з', дз', с', ц', л', н', р'**);

5) in addition, according to the characteristic noise – **hushing** (**ш, ч, ж, дж**) and **hissing** (**с, ц, з, дз**).

The system of consonants of the Ukrainian language has the following form: (*s.* – stops; *f.* – fricatives; *o.* – obstruents):

і **зімкнено-щілинні** — повітря спочатку прориває стиснуті органи мовлення, а потім проходить крізь щілину (**ч, ц, дж, дз**);

4) за тим, опущена чи піднята **спинка язика**, — на **тверді** (**д, т, з, дз, с, ц, л, н, р**) і **м'які** (**д', т', з', дз', с', ц', л', н', р'**) приголосні;

5) крім того, за характерним шумом — на **шиплячі** (**ш, ч, ж, дж**) і **свистячі** (**с, ц, з, дз**).

Система приголосних української мови має такий вигляд (*з.* —зімкнені; *щ.* — щілинні; *з.-щ.* — зімкнено-щілинні):

Tone and noise participation За участю тону й шуму	Place of articulation За місцем і способом творення											
	labial губні		dental hard зубні тверді			dental soft зубні м'які			palatal підне- бінні		veral задньо- ротові	
	з.	щ.	з.	з.- щ.	щ.	з.	з.- щ.	щ.	з.- щ.	щ.	з.	щ.
sonoric соноРНі	м	в	н	—	л	н'	—	л'	Р, р'	й	—	—
voiced дзвiнкi	б	—	д	дз	з	д'	дз'	з'	дж	ж	г	г
voiceless глухі	п	ф	т	ц	с	т'	ц'	с'	ч	ш	к	х

2. Consonants, which are not English or pronounced somewhat differently, in Ukrainian are as follows:

1) soft consonants: *тин* “fence” — *тiнь* [t'in] “shade”, *лук* “bow” — *люк* [l'uk] “hatchway”, *лак* “lacquer” — *ляк* [l'ak] “fright”;

2) consonant **р** [r]: *резерв* “reserve”;

3) consonants **г** [h] і **х** [kh]: *гид* “guide” — *хид* “motion”;

4) consonant **дз** [dz]: *дзвiн* “bell”;

5) consonant **ж** [zh]: *жакет* “jacket”;

6) prolonged consonant: *життя* [zhyt':á] “life”, *сонний* [són:yj] “sleeping”.

2. Приголосні звуки, яких нема в англійській мові або вимовляються трохи інакше, в українській є такі:

1) м'які приголосні: *тин* “fence” — *тiнь* [t'in] “shade”, *лук* “bow” — *люк* [l'uk] “hatchway”, *лак* “lacquer” — *ляк* [l'ak] “fright”;

2) приголосний **р** [r]: *резерв* “reserve”;

3) приголосні **г** [h] і **х** [kh]: *гид* “guide” — *хид* “motion”;

4) приголосний **дз** [dz]: *дзвiн* “bell”;

5) приголосний **ж** [zh]: *жакет* “jacket”;

6) подовжені приголосні: *життя* [zhyt':á] “life”, *сонний* [són:yj] “sleeping”.

§5. Pronunciation of consonants

1. While pronouncing **soft** consonants, the front and middle part of the tongue further rises to the rigid palate (as when pronouncing [i]).

Soft consonants may be:

1) only dental in any position: *тiнь* [t'in'] "shade", *сiль* [s'il'] "salt", *дiюйм* [d'ujm] "inch", *зiбра* [z'abra] "gill";

2) **p** only before vowels: *рiка* [r'ika] "river", *ряд* [r'ad] "row", *трюм* [tr'um] "hold", *лар'юк* [lar'ok] "stand".

The sound **й** is always soft — is pronounced with lifting the back of the tongue: *ясний* [jasnyj] "clear", *юнак* [junak] "youth".

Other consonants only become soft:

1) before **i**: *вiра* [v'ira] "faith", *мiст* [m'ist] "bridge", *вечiр* [vеч'ir] "evening";

2) before the endings **-я, -ю**: *затишшя* [zatysh':a] "calm", *обличчя* [obluch':a] "face", *тушию* [tush':u] "by ink".

Exercise 5. Read aloud several times and rewrite.

Не [ne] — нi [n'i], де — дi [d'i], ле — лi [l'i], це — цi [ts'i], се — сi [s'i], зе — зi [z'i]. Селo "village" — сiль [s'il'] "salt", дим "smoke" — дiм [d'im] "house", лук "bow" — люк [l'uk] "hatch", син "son" — синь [syn'] "blue" — сини [s'iny] "hall", лад "manner" — ледь [led'] "hardly" — лiд [l'id] "ice".

2. Consonants are softly spoken in the roots of words:

1) dental consonants before constantly soft dental: *кузня* [kuz'n'a] "smithy", *снiг* [s'n'ih] "snow", *сьогоднi* [s'ohod'n'i] "today", *миска* "bowl" — *у мисцi* [u mys'ts'i] "in a bowl";

2) hissing before constantly softened: *свiто* [s'v'ato] "holiday", *свiт* [s'v'it] "world", *цвях* [ts'v'akh] "nail", *тьм'яний* [t'm'anyj] "dim".

Exercise 6. Read aloud several times and rewrite.

Слiд [s'l'id] "trace", лiтнiй [l'it'n'ij] "summer", снiданок [s'n'idanok] "breakfast", у снi [u s'n'i] "in a dream", свiтло [s'v'itlo] "light", цвiт [ts'v'it] "blossom", смiх [s'm'ikh] "laughter".

3. While pronouncing the sonorics **p** the tip of the tongue, bending back and tightly touching the front edge of the hard palate, vibrates in the stream of exhaled air, making 2-3 sharp

§5. Вимова приголосних звукiв

1. Пiд час вимовляння **м'яких** приголосних передня й середня частина язика додатково пiднимається до твердого пiднебiння (як при вимовляннi [i]).

М'якими бувають:

1) у будь-якiй позицiї тiльки зубнi: *тiнь* [t'in'] "shade", *сiль* [s'il'] "salt", *дiюйм* [d'ujm] "inch", *зiбра* [z'abra] "gill";

2) **p** лише перед голосними: *рiка* [r'ika] "river", *ряд* [r'ad] "row", *трюм* [tr'um] "hold", *лар'юк* [lar'ok] "stand".

Звук **й** завжди м'який — вимовляється з пiдняттям спинки язика: *ясний* [jasnyj] "clear", *юнак* [junak] "youth".

Иншi приголоснi лише пом'якшуються:

1) перед **i**: *вiра* [v'ira] "faith", *мiст* [m'ist] "bridge", *вечiр* [vеч'ir] "evening";

2) перед закiнченнями **-я, -ю**: *затишшя* [zatysh':a] "calm", *обличчя* [obluch':a] "face", *тушию* [tush':u] "by ink".

Вправа 5. Прочитайте вголос кiлька разiв i перепишiть.

Не [ne] — нi [n'i], де — дi [d'i], ле — лi [l'i], це — цi [ts'i], се — сi [s'i], зе — зi [z'i]. Селo "village" — сiль [s'il'] "salt", дим "smoke" — дiм [d'im] "house", лук "bow" — люк [l'uk] "hatch", син "son" — синь [syn'] "blue" — сини [s'iny] "hall", лад "manner" — ледь [led'] "hardly" — лiд [l'id] "ice".

2. М'яко вимовляються в коренях слiв:

1) зубнi приголоснi перед постiйно м'якими зубними: *кузня* [kuz'n'a] "smithy", *снiг* [s'n'ih] "snow", *сьогоднi* [s'ohod'n'i] "today", *миска* "bowl" — *у мисцi* [u mys'ts'i] "in a bowl";

2) свистячi перед постiйно пом'якшеними: *свiто* [s'v'ato] "holiday", *свiт* [s'v'it] "world", *цвях* [ts'v'akh] "nail", *тьм'яний* [t'm'anyj] "dim".

Вправа 6. Прочитайте вголос кiлька разiв i перепишiть.

Слiд [s'l'id] "trace", лiтнiй [l'it'n'ij] "summer", снiданок [s'n'idanok] "breakfast", у снi [u s'n'i] "in a dream", свiтло [s'v'itlo] "light", цвiт [ts'v'it] "blossom", смiх [s'm'ikh] "laughter".

3. Пiд час вимовляння сонорного **p** кiнчик язика, загинаючись назад i нещiльно торкаючись переднього краю твердого пiднебiння, вiбує в потоцi видихуваного повітря, роблячи 2–3 рiзкi коливання. Так

changes. The soft consonant **p'** is pronounced the same but with a tall back.

Exercise 7. Read aloud several times and re-write.

Бр-р. Тр-р. Трѣба “it is necessary”, три “three”, трест “trust”, рада “council”, рух “movement”, рік “year”, ріка “river”.

4. The voiceless **x** and the voiced **ɣ** are made in the posterior part of the mouth. While pronouncing the sound **x**, the back tongue of the tongue, rising to the soft palate and pushing back, forms a fairly wide slit through which the exhaled air passes through. The sound **ɣ** is made in the larynx. For this, the root of the tongue, retracted back, approaches the back wall of the larynx — a crack is formed through which the exhaled air passes.

Exercise 8. Read aloud several times and re-write.

Ха-ха-ха. Га-га-га. Хата “house”, хор “choir”, хвіст “tail”, мох “moss”, дах “roof”. Гай “grove”, гак “hook”, галас “noise”, гуска “goose”, круг “circle”, бульдог “bulldog”, тугий “tight”.

5. The voiced **дз** is pronounced almost the same as **дж**, only the tip of the tongue rests not in the hard palate, but in the teeth.

Exercise 9. Read aloud several times and re-write.

Дже – дзе, джи – дзи. Джаз “jazz” — дзіга “humming-top”. Джерело “spring” — дзеркало “looking-glass”. Джміль “bumblebee” — дзвін “bell”. Бджола “bee” — гудзик “button”.

6. The voiced **ж** is pronounced almost the same as **з**, only the tip of the tongue touches not the teeth, but the middle of the hard palate. By phonation it is similar to the sound **дж**, but there is no initial breakthrough element in it.

Exercise 10. Read aloud several times and re-write it.

Жи – жи, зе – же. Зоря “dawn” — жарá “heat”, азарт “passion” — жарт “joke”, коза “goat” — межа “border”, лозина “svitch” — ожина “blackberry”, воджý “I lead” — вожý “I drive”. Джунгли “jungle” — жук “beetle”.

7. Lengthened consonants are pronounced approximately one and a half times longer than usual. In writing they are denoted by double letters: *знаннѣ* [znan':á] “knowlegde”.

Exercise 11. Read aloud several times, paying attention to prolonged consonants.

само вимовляється й м'який приголосний **p'**, але з піднятою спинкою язика.

Вправа 7. Прочитайте вголос кілька разів і перепишіть.

4. Глухий **x** і дзвінкий **ɣ** творяться в задній частині ротової порожнини. Під час вимовлення звука **x** задня спинка язика, піднімаючись до м'якого піднебіння і відсуваючись назад, утворює досить широку щілину, крізь яку проходить видихуване повітря. Звук **ɣ** твориться в глотці. Для цього корінь язика, відтягуючись назад, зближується із задньою стінкою глотки — утворюється щілина, крізь яку проходить видихуване повітря.

Вправа 8. Прочитайте вголос кілька разів і перепишіть.

5. Дзвінкий **дз** вимовляється майже так само, як і **дж**, тільки кінчик язика впирається не в тверде піднебіння, а в зуби.

Вправа 9. Прочитайте вголос кілька разів і перепишіть.

6. Дзвінкий **ж** вимовляється майже так само, як і **з**, тільки кінчик язика торкається не зубів, а середини твердого піднебіння. За звучанням він подібний до звука **дж**, але в ньому нема початкового проривного елемента.

Вправа 10. Прочитайте вголос кілька разів і перепишіть.

7. Подовжені приголосні вимовляються приблизно в півтора рази довше, ніж звичайні. На письмі вони позначаються подвоєнням букв: *знаннѣ* [znan':á] “knowlegde”.

Вправа 11. Прочитайте вголос кілька разів, звертаючи увагу на подовжені приголосні.

Безхмарний “cloudless” — беззбройний “defenceless”. Зовсім “quite” — ззовні “from outside”. Відомий “known” — віддати “give back”. Дитя “baby” — життя “life”. Господиня “mistress” — ластовиння “freckles”. Нескінчений “unfinished” — нескінченний “endless”.

§6. Changes in vowels

1. The stressed and unstressed vowels are usually pronounced clearly. There are cases when they are confused in the pronunciation of adjoining creations:

1) unstressed **е** and **и**: *принести* [при^ене^исті] “bring”, *веселий* [ве^есілий] “merry”, *веселітися* [ве^есе^илітися] “merry-make”, *зимувати* [зи^емувати] “spend the winter”; but at the absolute end of the words they always sound clearly: *сяюче* — *сяючи* “shine”, *віпише* — *віпиши* “write out”, *дванадцять* — *дванадцяти* “twelve”, *горе* “grief» — *гори* “mountains”;

2) unstressed **о** and **у** before the syllable with stressed **у** or **і**: *голубка* [го^улубка] “female pigeon”, *лопух* [ло^упух] “burdock”, *даю тобі* [то^убі] “give you”.

2. In unborrowed words during the change and word-formation vowels **о**, **е** may fall out, then appear: *сон* — *сну* “sleep”, *огірок* — *огірка* “cucumber”, *пісок* — *піску* “sand”, *орел* — *орла* “eagle”, *кінець* — *кінця* “end”, *серпень* — *серпня* “August”, *сосна* — *сосон* “pine”, *правда* “truth” — *справедливий* “just”.

Exercise 12. Read aloud several times, paying attention to the vowels, and rewrite them.

Кніжка “book” — багато книжок “many books”. Ланка “link” — багато ланок “many parts”. Пісня “song” — багато пісень “many song”. Весна “spring” — багато весен “many springs”. Осел “donkey” — осли “donkeys”, пень “stump” — пні “stumps”, стілець “chair” — стільці “chairs”, куток “corner” — кутки “corners”, гудок “siren” — гудки “sirens”.

3. In unborrowed words the alternation of **о**, **е** with **і** often happens:

1) in closed syllable: *столі* “tables” — *стіл* “table”, *гора* “mountain” — *гірський* “mountainous”, *прозивати* “nickname” — *прізвище* “surname”, *село* “village” — *сільський* “rural”, *восені* “in autumn” — *осінь* “autumn”, *перо* “feather” — *пір* “ina feather”;

2) in open syllable before suffixes **-ок**, **-ець**: *гора* “mountain” — *згірок* “hillock”;

§6. Зміни голосних звуків

1. Наголошені й ненаголошені голосні звичайно вимовляються чітко. Сплутуються у вимові суміжні за творенням:

1) ненаголошені **е** та **и**: *принести* [при^ене^исті] “bring”, *веселий* [ве^есілий] “merry”, *веселітися* [ве^есе^илітися] “merry-make”, *зимувати* [зи^емувати] “spend the winter”; але в абсолютному кінці слова вони завжди звучать чітко: *сяюче* — *сяючи* “shine”, *віпише* — *віпиши* “write out”, *дванадцять* — *дванадцяти* “twelve”, *горе* “grief» — *гори* “mountains”;

2) ненаголошений **о** з **у** перед складом з наголошеним **у** або **і**: *голубка* [го^улубка] “female pigeon”, *лопух* [ло^упух] “burdock”, *даю тобі* [то^убі] “give you”.

2. У незапозичених словах під час змінювання і словотвору голосні **о**, **е** можуть то випадати, то з'являтися: *сон* — *сну* “sleep”, *огірок* — *огірка* “cucumber”, *пісок* — *піску* “sand”, *орел* — *орла* “eagle”, *кінець* — *кінця* “end”, *серпень* — *серпня* “August”, *сосна* — *сосон* “pine”, *правда* “truth” — *справедливий* “just”.

Вправа 12. Прочитайте вголос кілька разів, звертаючи увагу на випадні голосні, і переписіть.

3. У незапозичених словах часто відбувається чергування голосних **о**, **е** з **і**:

1) у закритому складі: *столі* “tables” — *стіл* “table”, *гора* “mountain” — *гірський* “mountainous”, *прозивати* “nickname” — *прізвище* “surname”, *село* “village” — *сільський* “rural”, *восені* “in autumn” — *осінь* “autumn”, *перо* “feather” — *пір* “ina feather”;

2) у відкритому складі перед суфіксами **-ок**, **-ець**: *гора* “mountain” — *згірок* “hillock”, *острові* “islands” — *острівець*

острові “islands” — *остріві́ць* “little island”, *про́мені* “rays” — *промінéць* “ray”;

3) before lengthening soft and softened consonants: *нога́* “foot” — *підні́жся* “the foot”, *зе́лень* “verdure” — *зі́лля* “herbs”; *сто ро́ків* “a hundred years” — *сторі́ччя* “century”, *плече́* “shoulder” — *передплі́ччя* “forearm”.

4) in the roots of verbs before suffixes **-а-, -ува-**: *зрешту́* “rake” — *зрешту́вати* “rake”, *берегти́* “keep” — *збері́гати* “keep”, *чекати́* “wait” — *очі́кувати* “wait”, *зачепи́ти* “touch” — *зачі́пати* “touch”, *мести́* “sweep” — *замі́тати* “sweep”, *волокти́* “drag” — *зволі́кати* “delay”.

Exercise 13. Read aloud several times, paying attention to the alternation of vowels, and rewrite.

Папі́р “paper” — нема́ папéру “no paper”. Тві́р нема́ коня́ “no horse”. Гі́сть “guest” — нема́ гóстя “no guest”. Ді́м “house” — нема́ до́му “no house”. Спокíй “quiet” — нема́ спо́кою “no quiet”. Ні́ч “night” — ба́гато но́чей “many nights”. Дорóга “road” — ба́гато дорі́г “many roads”. Сло́во “word” — ба́гато слі́в “many words”. Пéр’я “feather” — пі́р’я “feather”.

4. There is NO alternation of **о, е** with **і**:

1) in borrowed words: *ко́лoна* — *ко́лoн* “column”, *шті́бра* — *шті́бр* “blind”, *протоко́ли* — *протоко́л* “protocol”, *анте́на* — *анте́н* “aerial”, *газéта* — *газéтний* “newspaper”;

2) in the words with elided **о, е**: *сон* — *сну* “sleep”, *куто́к* — *кутка́* “corner”, *де́нь* — *дня́* “day”, *жовте́нь* — *жовтня́* “October”;

3) as a rule, in groups **-оро-, -ере-, -оло-, -еле-, -ор-, -ер-, -ов-**, that can be explained historically: *сто́рож* “watchman”, *во́рон* “raven”, *бе́рег* “bank”, *дере́в’яний* “wooden”, *го́лос* “voice”, *солóдкаий* “sweet”, *ше́лест* “rustle”, *торг* “auction”, *ве́рх* “top”, *во́лк* “wolf”.

Exceptions: *коро́ва* — *кори́в* “cow”, *сторoна́* — *сторі́н* “side”, *ворoта́* — *вори́т* “game”, *череда́* — *чери́д* “herd”, *болoто́* — *боли́т* “swamp” і под.

5. **-ер-** is alternated with **-ира-, -ирува-** in the roots of the verbs: *беру́* “I take” — *збирáти*, *визб́и́рувати* “collect”; *сте́рти* — *стира́ти* “wipe”; *підне́рти* — *підпирáти* “prop”.

“little island”, *про́мені* “rays” — *промінéць* “ray”;

3) перед подовженими м’якими й пом’якшеними приголосними: *нога́* “foot” — *підні́жся* “the foot”, *зе́лень* “verdure” — *зі́лля* “herbs”; *сто ро́ків* “a hundred years” — *сторі́ччя* “century”, *плече́* “shoulder” — *передплі́ччя* “forearm”.

4) у коренях дієслів перед суфіксами **-а-, -ува-**: *зрешту́* “rake” — *зрешту́вати* “rake”, *берегти́* “keep” — *збері́гати* “keep”, *чекати́* “wait” — *очі́кувати* “wait”, *зачепи́ти* “touch” — *зачі́пати* “touch”, *мести́* “sweep” — *замі́тати* “sweep”, *волокти́* “drag” — *зволі́кати* “delay”.

Вправа 13. Прочитайте вголос кілька разів, звертаючи увагу на чергування голосних, і переписіть.

“work” — нема́ твóру “no work”. Кінь “horse” — нема́ гóстя “no guest”. Ді́м “house” — нема́ до́му “no house”. Ні́ч “night” — ба́гато но́чей “many nights”. Дорóга “road” — ба́гато слі́в “many words”. Пéр’я “feather” — пі́р’я “feather”.

4. Чергування голосних **о, е** з **і** не відбувається:

1) у словах іншомовного походження: *ко́лoна* — *ко́лoн* “column”, *шті́бра* — *шті́бр* “blind”, *протоко́ли* — *протоко́л* “protocol”, *анте́на* — *анте́н* “aerial”, *газéта* — *газéтний* “newspaper”;

2) у словах з випадними **о, е**: *сон* — *сну* “sleep”, *куто́к* — *кутка́* “corner”, *де́нь* — *дня́* “day”, *жовте́нь* — *жовтня́* “October”;

3) як правило, у групах **-оро-, -ере-, -оло-, -еле-, -ор-, -ер-, -ов-**, що пояснюються історично: *сто́рож* “watchman”, *во́рон* “raven”, *бе́рег* “bank”, *дере́в’яний* “wooden”, *го́лос* “voice”, *солóдкаий* “sweet”, *ше́лест* “rustle”, *торг* “auction”, *ве́рх* “top”, *во́лк* “wolf”.

Винятки: *коро́ва* — *кори́в* “cow”, *сторoна́* — *сторі́н* “side”, *ворoта́* — *вори́т* “game”, *череда́* — *чери́д* “herd”, *болoто́* — *боли́т* “swamp” і под.

5. Чергується **-ер-** з **-ира-, -ирува-** в коренях дієслів: *беру́* “I take” — *збирáти*, *визб́и́рувати* “collect”; *сте́рти* — *стира́ти* “wipe”; *підне́рти* — *підпирáти* “prop”.

§37.	Declension of the numerals / Відмінювання числівників.....	76
§38.	The combination of a numeral with a noun / Поєднання числівника з іменником.....	78
THE PRONOUN / ЗАЙМЕННИК.....		
§39.	General characteristics of the pronoun / Загальна характеристика займенника.....	79
§40.	Declension of the pronouns / Відмінювання займенників.....	80
§41.	The pronouns that replace the nouns / Займенники, що замінюють іменники.....	82
§42.	The pronouns that replace the adjectives / Займенники, що замінюють прикметники.....	83
§43.	The pronouns that replace the numerals / Займенники, що замінюють числівники.....	84
THE VERB / ДІЄСЛОВО.....		
§44.	General characteristics of the verb / Загальна характеристика дієслова.....	85
§45.	Word formation of the verbs / Словотвір дієслів.....	87
§46.	The infinitive / Неозначена форма дієслова (інфінітив).....	89
§47.	Moods. Indicative mood / Способи форми дієслова. Дійсний спосіб.....	90
§48.	Word forming of the verbs according to the tenses / Змінювання дієслів за часами.....	91
§49.	Conditional mood / Умовний спосіб.....	94
§50.	Imperative mood / Наказовий спосіб.....	95
§51.	Adjectival participle / Дієприкметник.....	96
§52.	The impersonal form in <i>-но, -то</i> / Безособова форма на <i>-но, -то</i>	98
§53.	The adverbial participle / Дієприслівник.....	98
THE ADVERB / ПРИСЛІВНИК.....		
§54.	Categories of the adverbs by origin / Розряди прислівників за походженням.....	99
§55.	Categories of the adverbs by meaning / Розряди прислівників за значенням.....	102
THE PREPOSITION / ПРИЙМЕННИК.....		
§56.	General characteristics of the preposition / Загальні відомості про прийменник.....	104
§57.	Spelling of the prepositions / Написання прийменників.....	106
§58.	The meaning of the prepositional forms of the noun / Значення прийменникових форм іменника.....	107
THE CONJUNCTION / СПОЛУЧНИК.....		
§59.	Categories of the conjunctions by meaning / Розряди сполучників за значенням.....	109
§60.	Origin, spelling and use of the conjunctions / Походження, правопис і вживання сполучників.....	111
THE PARTICLES / ЧАСТКИ.....		
§61.	Categories of the particles by meaning / Розряди часток за значенням.....	112
§62.	Spelling of the particles / Написання часток.....	114
THE INTERJECTION / ВИГУК.....		
§63.	General characteristics of the interjections / Загальна характеристика вигуків.....	116
§64.	Spelling of the interjections / Написання вигуків.....	116
V. SYNTAX / СИНТАКСИС.....		
§65.	Punctuation marks and intonation / Розділові знаки й інтонація.....	118
WORD COMBINATIONS / СЛОВСПОЛУЧЕННЯ.....		
§66.	Formation of word combinations / Будова словосполучень.....	119
§67.	Types of subordinative word combinations / Види підрядних словосполучень.....	122
SIMPLE SENTENCE / ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ.....		
§68.	The general notion of a sentence / Загальне поняття про речення.....	123
§69.	Sentence structure / Будова речення.....	125
§70.	Members of the sentence are expressed / Вираження членів речення.....	127
§71.	Types of sentences according to the presence of principal members / Види речень за наявністю головних членів.....	131
§72.	Types of sentences according to the presence of principal and subordinate members / Види речень за наявністю другорядних і потрібних членів.....	133
§73.	Word order in a simple sentence / Порядок слів у простому реченні.....	133
§74.	Punctuation marks in an uncomplicated simple sentence / Розділові знаки в неускладненому простому реченні.....	134
COMPLEX SIMPLE SENTENCE / УСКЛАДНЕНЕ ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ.....		
§75.	Homogeneous members of the sentence / Однорідні члени речення.....	137

§76.	Refinement members of the sentence / Уточнювальні члени речення.....	139
§77.	Detached parts of the sentence / Відокремлені члени речення	140
§78.	Inclusions / Внесення	141
COMPLEX SENTENCE / СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ		145
§79.	The structure of complex sentences / Будова складних речень	145
§80.	Means of communication between the parts of compound and complex sentences /	146
	Засоби зв'язку між частинами складносурядних і складнопідрядних речень.....	146
§81.	Punctuation between the parts of complex sentences /	147
	Розділові знаки між частинами складних речень	147
§82.	Types of subordinate sentences / Види підрядних речень.....	148
§83.	Complex conjunctionless sentence / Складне безсполучникове речення.....	151
§84.	Direct speech / Пряма мова	153
§85.	Quotes / Цитати	154
TEXTS FOR READING / ТЕКСТИ ДЛЯ ЧИТАННЯ		156
I.	Тарас ШЕВЧЕНКО. Садок вишневий. ... / Taras SHEVCHENKO. The cherry garden... ..	156
II.	Заїхали на небо (Народне оповідання) / Came to the sky (Folk stories)	156
III.	Ліна КОСТЕНКО. Буває часом. ... / Lina KOSTENKO. Sometimes, sometimes.....	157
IV.	Михайло СТЕЛЬМАХ. Щедрий вечір (Уривок) / Michael STELMACH. Generous Evening (Fragment).....	157
V.	Олександр ДОВЖЕНКО. Зачарована Десна (Уривок) / Olexander DOVZHENKO. Enchanted Desna (Fragment)	159
VI.	Марк ТВЕН. Принц і злидар (Уривок) / Mark TWAIN. Prince and Predator (Fragment)	160
VII.	Леся УКРАЇНКА. У пущі (Уривок) / Lesya UKRAINKA. In the forest (Fragment)	161
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА		164

*Навчальне видання
Reference Book*

Ющук Іван Пилипович,
Бондарчук Юлія Андріївна,
Мушкудіані Олександра Олександрівна

УКРАЇНСЬКА МОВА ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ

Довідник

UKRAINIAN FOR FOREIGNERS

Reference book

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Донара Пендзей*
Технічний редактор *Неля Домарецька*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Дизайн та комп'ютерна верстка *Андрія Кравчука*

Підписано до друку 30.01.2021. Формат 70×100/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. арк. 13,65. Умовн. фарбо-відб. 13,65.

Наклад 500 пр.

Термін придатності необмежений, зберігати в сухому місці.

«Навчальна книга – Богдан», просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, Україна, 46002.

«Навчальна книга – Богдан», а/с 529, м. Тернопіль, Україна, 46008.

У випадку побажань та претензій звертатися:

т/ф (0352) 520 607; 520 548 office@bohdan-books.com

Інтернет-магазин «НК Богдан»:

www.bohdan-books.com mail@bohdan-books.com

т. (0352) 519 797, (067) 350 1870, (066) 727 1762

Електронні книги: www.bohdan-digital.com

Гуртові продажі: т/ф (0352) 430 046, (050) 338 4520

м. Київ, просп. Гагаріна, 27: т/ф (044) 296 8956; (095) 808 3279,
nk-bohdan@ukr.net

Інтернет-магазин «Дім книги»: dk-books.com

т. (067) 350 1467; (099) 434 9947

Видавництво «Навчальна книга — Богдан» у соцмережах:

 [bohdanbooks](https://www.facebook.com/bohdanbooks)

 [bohdan_books](https://www.instagram.com/bohdan_books)

 [c/NKBohdan](https://www.youtube.com/c/NKBohdan)

 t.me/bohdanbooks